

TERMÍNY – PROFESIONALISMY – SLANGISMY A JEJICH PODÍL NA STYLU ON-LINE SPORTOVNÍCH REPORTÁŽÍ¹

JANA HOFFMANNOVÁ

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha, Česká republika

HOFFMANNOVÁ, Jana: Terms, non-standard professional vocabulary units, slang expressions and their contribution to the style of online sports reporting. *Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics)*, 2018, Vol. 69, No 3, pp. 415 – 429.

Abstract: The article focuses on a relatively new genre of computer-mediated communication, online sports reporting (also known as *live text commentary* or *minute-by-minute match report*). This is a hybrid genre which combines a chronologically structured narrative (capturing the events of the sporting match minute-by-minute) and the commentator's evaluative formulations (evaluations which are often expressive and subjective, funny and humorous statements) as well as his implicit contact with the audience (fictitious dialogue). It thus fulfills both the informative function (providing factual information) and the entertainment one (as typical *infotainment*). The introductory characterization of the genre is based on the work of J. Chovanec, but unlike in his work, it focuses on Czech live text commentary (mainly from soccer, hockey and tennis matches) and on the terms, non-standard professional vocabulary units and slang expressions in the commentators' speech. Significant attention has been devoted to these levels of the lexicon in Czech and Slovak linguistics. However, the genre in question once again confirms how difficult it is to distinguish them. For example, the combination of individual expressions (or entire language levels) with standard, "colloquial" or non-standard Czech appears to be very problematic in this respect.

Key words: computer-mediated communication, online sports reporting, expressivity, terms, non-standard professional vocabulary units, slang expressions

1. ŽÁNŘ ON-LINE SPORTOVNÍCH PŘENOSŮ

Komunikace ve sféře sportu představuje dorozumívání mimořádně zvrstvené, jehož se účastní sami sportovci (profesionálové i amatéři), ale i trenéři a další členové týmů, majitelé klubů a sponzoři, funkcionáři sportovních svazů, fanoušci, novináři z nejrůznějších médií aj. V rámci „sportovní lingvistiky (lingvistiky sportu)“ byla asi dlouho věnována pozornost především sportovní medialistice, tj. metakomunikaci v podobě psaní o sportu či mluvených reportáží ze sportovních utkání; v poslední době se však předmětem výzkumů stává např. i komunikace trenérů se sportovci, s mladými členy a členkami sportovních družstev (srov. hlavně Slančová – Slančová,

¹ Příspěvek byl vypracován v rámci projektu č. 18-08651S podporovaného Grantovou agenturou České republiky.

2014 a další práce obou autorek i jejich spolupracovníků). V tomto příspěvku zůstanu na půdě sportovní medialistiky a zaměřím se na jeden z poměrně nových, aktuálních žánrů, totiž na *on-line sportovní přenosy*. V anglické terminologii bývají označovány také jako *live text commentary*, *online sports commentary*, *online sports reporting*; nebo také *minute-by-minute match report*, což vystihuje charakter těchto textů zveřejňovaných v průběhu sportovních klání živě na různých internetových serverech: autoři sledují televizní přenos z utkání a na jeho základě – synchronně, resp. s nepatrným zpožděním – zapisují a zveřejňují, zhruba po minutě nebo po několika málo minutách, jednotlivé segmenty svého textu. Čtenáři sledují tyto vstupy na monitoru zdola nahoru (při archivaci přenosu se pak pořadí převrací). Jsou to krátké textové jednotky, převažuje u nich rozsah jeden či dva řádky; málokdy jsou tvořeny několika výpověďmi nebo složitějším souvětím.

U tohoto hybridního žánru se lze zaměřit na nejrůznější aspekty, např. na to, jak v sobě spojuje „objektivní“ podávání věcných informací o momentálním dění na sportovišti a subjektivní hodnotící vyjádření, kterým se pisatel neubrání, či zařazování různých informací doplňujících; jak plní funkci informační a zároveň funkci zábavní, kterou si od sportu a sportovní žurnalistiky nelze odmyslet (kombinace zvaná *infotainment*); jak kombinuje chronologicky strukturovaný narativ (nebo spíše dějový popis, deskripce?) s některými fixními, stereotypními, opakovaně zařazenými formulemi. V češtině se ostatně nemluví pouze o *on-line sportovních přenosech* (i „textových přenosech“), ale i o *on-line sportovním zpravodajství*, *reportážích* či *komentářích*; i z toho je patrná ambivalentnost tohoto žánru a jeho oscilace mezi různými skupinami publicistických žánrů (zpravodajskými, analytickými a beletristickými). Ostatně reportáž bývala většinou zařazována na pomezí žánrů zpravodajských a beletristických. Podle Jozefa Mistríka (1975) se blíží reportáži tzv. *rozšířená zpráva* a J. Mistrík cituje i Vladislava Jisla (1966) a jeho spojení *reportážní zpráva*. A protože už z dávné historie sportování v antickém Řecku a Římě víme, že šlo sice o zábavu pro publikum, ale zároveň o lité *boje, souboje, utkání, zápasy*, založené na *útoku, obraně, střelbě* atd., proniká sem i sémantika konfrontační, některé vlastnosti *confrontainmentu* (srov. i Mergeš, 2016, 2017 o „konfrontačno-oddychovom“ charakteru mediálního sportu). To se v jednotlivých segmentech on-line přenosů odráží ve vysoké frekvenci souvětí s uplatněním spojovacího výrazu *ale* (případně konektorů sémanticky blízkých jako *však, avšak, jenže, nicméně*). Do jisté míry to lze asi vysvětlit neustálými zvraty ve vývoji utkání a zklamáním očekáváním komentátora; místy se však zdá, že *ale* se stává příznačnou součástí registru prostředků tohoto žánru a funguje spíše jako významově vyprázdněný diskurzí marker. Jeho užívání se možná stává určitou manýrou, podobně jako rovněž vysoké zastoupení „nepravých vedlejších vět vztažných“ (přesněji nerestriktivních vedlejších vět nepřívlastkových či kvaziatributivních; srov. o nich Daneš, 2009; Straberger, 2007), uvozených většinou vztažným výrazem *který* (případně *jenž, což* ad.). Typický model souvětí obsazujícího segment on-line přenosu tedy vypadá např. takto:

*Balón letěl na Rashforda, **kterému ale** chybělo několik decimetrů.*

*Krejčí prohrál buly v útočném pásmu, **ale** kotouč se odrazil jen ke Kinkaidovi, **který** ho raději ukryl v lapače.*

Různými aspekty výstavby textu on-line přenosů se dlouhodobě a soustavně zabývá brněnský anglista Jan Chovanec (2006, 2008, 2009a, 2009b, 2010 aj.); studii na toto téma publikoval mj. v reprezentativním sborníku *The Linguistics of Football* (2008). Věnuje se přenosům anglickým a zaměřuje se výlučně na fotbal. Já jsem naproti tomu sledovala přenosy na českých zpravodajských serverech² a pracovala jsem zatím s korpusem zahrnujícím 9 utkání hokejových, 10 zápasů fotbalových a 3 utkání tenisová.

2. CHARAKTERISTIKA LEXIKA ON-LINE PŘENOSŮ

Prostřednictvím popsaných dat je možno provádět i srovnávání textových strategií různých serverů. Všem zatím zmíněným vlastnostem sledovaného žánru jsem se věnovala v jiném článku (Hoffmannová, 2018). V tomto příspěvku bych se ale chtěla – s ohledem na lexikologické zájmy jubilantky Kláry Buzássyové – zaměřit na aspekty lexikální. Připomněla jsem si aspoň práce některých slovenských i českých kolegů věnované slovní zásobě sportovní žurnalistiky, tj. práce Václava Kříška (1971), Jozefa Mlacka (1981), Ivana Masára (1981, 1982), Sibyly Mislovičové (1993, 1994), Pavla Odaloše (1998 a společně s V. Patrášem 1992), dále některé příspěvky z plzeňských konferencí o slangu a argotu (Flegl, 1987; Terčová, 1989; Minářová, 1995; Suda, 1995; Mlčoch, 2008). Čím dál tím více mě při tom zajímalo, jak se v textech relativně nového žánru projevují vztahy mezi termíny, professionalismy a výrazy slangovými – vztahy ve sféře sportovní komunikace jistě obzvlášť složité. Při jejich zkoumání jsem se samozřejmě neobešla bez další inspirativní literatury, tj. hlavně prací Jaroslava Hubáčka o slangu (1979, 1988, 2003), ale i příspěvků a vyjádření Františka Cuřína (1975), J. Mistríka (1977), Josefa V. Bečky (1982), Jána Findry (1979), Přemysla Hausera (1980), Branislava Hochela (1982), Václava Flegla (1989), Jany Klinckové (1990), Miloslava Vondráčka (2005), Olgy Orgoňové (2012), poznatků z českých stylistik (např. Jedlička et al., 1970; Čechová et al., 2008) a různých slovníků, hlavně z poslední doby (*Nový akademický slovník cizích slov*, 2005 [dále NASCS]; *Slovník nespisovné češtiny*, 2006 [dále SNČ]; *Slovník současného slovenského jazyka*, 1. – 3. sv., 2006 – 2015 [dále SSSJ]; *Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2016 [dále NESČ])³, přímo slan-

² Sport.cz; Sport.IDnes.cz; Sport.Aktualne.cz; Sport.Lidovky.cz; LiveSport.cz. K českým zpravodajským serverům srov. Ireinová (2009).

³ U nově vznikajícího *Akademického slovníku současné češtiny* (dále ASSČ) jsem měla k dispozici pouze předběžnou podobu hesel s náslovím A a B. Za zpřístupnění podkladů a konzultaci děkuji kolegyni M. Liškové.

gových slovníků (Suk, 1993; Tichá – Skopec, 2001) či odborných lexikografických prací (*Kapitoly z koncepce Akademického slovníku současné češtiny*, 2016). Sportovnímu slangu je věnována i bakalářská práce A. Králové (2012).

2.1 Profesionalismy a slangismy

V podaném výčtu pravděpodobně ještě řada závažných prací chybí; přesto se snad mohu pokusit na základě takto získaných poznatků o shrnutí (nutně zjednodušující) skutečností, které se pro mé téma jeví jako nejvíce relevantní. Domnívala jsem se, že v textech sportovní žurnalistiky by měly zaujímat významné místo **profesionalismy** („profesní slova“, „profesní mluva“). Přes veškerou pozornost věnovanou jejich vymezení jde stále o kategorii poměrně neurčitou, do které zařazujeme jednotlivé výrazy jen obtížně. Měly by to být výrazy nocionální, neexpresivní, sémanticky stabilní a jednoznačné; více transparentní než termíny; proti slangismům neužívané se snahou o výrazovou exkluzivitu či záměrnou deformaci výrazu; jsou projevem vyjadřovací ekonomie a často vznikají jako výsledek procesů univerbizačních. Problém je s jejich příslušností k určité varietě; někdy bývají považovány za nespisovné, jindy za „ne plně spisovné“, jindy spíše za „hovorové“ (což v českém prostředí indikuje spisovnou češtinu – byť i její okrajovou, s mluvenými projevy spojenou vrstvu); konstatuje se u nich „tlak směrem ke spisovnosti“. Spisovným termínům (které mají nezřídka podobu víceslovných spojení) se blíží tím, že nevytvářejí synonymické řady ani regionální odchylky; bývají považovány za jakási neoficiální synonyma, alternace termínů. Uplatňují se v neoficiální komunikaci „prakticky odborné“, resp. v „běžně mluvené komunikaci odborníků“; v psaných projevech pouze v textech publicistických a popularizačních. Zajímavá, leč při lexikografickém třídění konkrétních výrazů asi těžko aplikovatelná, je škála O. Orgoňové (2012), která rozlišuje deprofesionalismy (nejbližší termínům), vlastní profesionalismy, profislangismy a nevlastní profesionalismy (nejbližší slangismům).

Proti profesionalismům staví většina autorů výrazy **slangové**, které se od nich liší především výraznou nespisovností a kolokviálností, a rovněž expresivitou. Na rozdíl od stability termínů a profesionalismů se vyznačují variabilitou a plní aktualizací funkci. Někteří autoři (Klincková, 1990) jim připisují exkluzivitu, vlastnosti jako přexponovaná teatrálnost nebo „gestační dekorativnost“. Nezřídka jsou založeny na metafoře – zatímco profesionalismy spíše na metonymii, resp. synekdoše. I slangové výrazy jsou ale nezřídka výsledkem univerbace. Vytvářejí synonymické řady (což souvisí i s rychlými proměnami slangů v čase). Jsou prostředkem vnitřní soudržnosti (a vnější výlučnosti) určitých skupin uživatelů. Bývá jim připisována i výrazná nekonvenčnost, hravost, humor, zábavnost či aluzivnost; a ve srovnání s profesionalismy daleko vyšší stylistická příznakovost.

Ponechám nyní stranou stále se vracející, ač těžko zodpověditelnou otázku: máme slangismy a profesionalismy považovat za sociolekt? Funkční jazyk? Stylovou vrstvu? Speciální vrstvu lexika? Semivarietu, poloútvár? Sociální nářečí? So-

ciální styl? Evidentně se neosvědčilo považovat profesionalismy za „stavovský jazyk“, za odborný, profesionální, profesní či pracovní slang či za slang vyšší (proti nižšímu, tj. vlastním slangismům). Pokud by se rozlišovala „nářečí“ pracovní (profesionální) a zájmová, často se hned vynoří poznámka, že právě ve sféře sportu takto rozlišovat nelze, orientace profesionální a zájmová tu splývá.

2.2 Výrazy české a výrazy přejaté z jiných jazyků

Nyní se tedy pokusím naznačit charakteristiku lexika sledovaného žánru. Bylo už řečeno, že jde o žánr hybridní – mimo jiné i proto, že v sobě spojuje některé vlastnosti projevů mluvených a psaných (mluví se tu o „digitální mluvenosti“ – *digital orality*). Carmen Pérez-Sabater, Gemma Peña-Martínez, Ed Turney a Begoña Montero-Fleta (2008) v článku s příznačným názvem *A spoken genre gets written* analyzovali on-line přenosy z fotbalových zápasů ve třech různých jazycích; došli k závěru, že přenosy anglické – ve srovnání s francouzskými a španělskými – se vyznačují největší neformálností a expresivitou, obsahují nejvíce výrazů kolokviálních a slangových a nejvíce se blíží živým reportážím mluveným. Je to zřejmě způsobeno i tím, že (jak potvrzuje J. Chovanec ve výše zmíněných pracích) anglické on-line texty vynikají dialogičností a interaktivností; autoři do nich zapojují mailové reakce čtenářů, získané v průběhu přenosu z mailu, někdy na ně hned reagují, ambiciózní čtenáři soutěží o to, kdo bude v přenosu citován... Tak vysoký stupeň kolokvializace a konverzacionalizace (řečeno s N. Faircloughem, 1992) jsem zatím v českých textech nezaznamenala. Inklinace k mluvenosti se v těchto psaných textech projevuje např. ve výrazech hodnotících, v nadšených zvoláních zakončených vykřičníkem (hlavně při vstřelení gólu); ale jsou to v podstatě texty spisovné a také vrstva prostředků slangových je v nich – podle mého názoru – zastoupena poměrně málo. Namísto výrazů slangových, které bychom tu mohli očekávat, se tu vyskytují četné aktualizace, které informativní texty oživují a vnášejí do nich zábavnost.

Pokud jde o hokejové a fotbalové přenosy, v řadě případů se v našich textech vyskytují dvojice tvořené výrazem českým a výrazem cizího původu, tj. *vhazování – buly*; *(o)hrazení – mantinel*; *zakázané uvolnění – icing*; *přihrávka – pas*; *nedovolený zákrok – foul*; *postavení mimo hru – ofsajd*; *útočník – forvard (centrforvard)*; *obránce – bek*; *střední obránce – stoper*; *záložník – halv (centrhalv)*; *brankář – gólman*; *branka – gól*; *zápas, utkání – mač*; *stav zápasu – skóre*; *míč v zámezí – aut*; *pokutový kop – penalta*; v tenise např. *podání – servis*; *dvorec – kurt*; *čára – lajna*; *sada – set*; *hra – ge(j)m*. Výrazy cizího původu (zvláště některé jako *ofsajd*, *foul*, *aut*) jsou přitom obvykle frekventovanější než jejich české, nezřídka víceslovné protějšky, a působí méně oficiálně. Vybavujeme si tu dávno překonanou tendenci prosazovat za každou cenu české ekvivalenty přejímek; ve sportovní sféře dnes už těžko narazíme na *kopanou*, *odbíjenou*, *košíkovou* či *rohování*. Ještě v r. 1963 píše Alois Jedlička (s. 141) o tom, že „pro českou sportovní terminologii je příznačný proces nacionalizace terminologie, vytváření domácích náhrad za termíny přejaté (interna-

cionální)“⁴. Fandí tedy výrazům domácím a je spokojen s tím, že „názvy přejaté, dříve užívané, jsou vytlačovány do sféry užívání slangového nebo nabývají zabarvení expresivního“. Jako příklady uvádí označení *(centr)forvard*, *(centr)halv*, *gólman* nebo *mač*; a oceňuje, že ve srovnání s *Příručním slovníkem jazyka českého* byly v pozdějším *Slovníku spisovného jazyka českého* (1960 – 1971, dále SSJČ) tyto výrazy zařazeny do sportovního slangu a navíc – u *gólmana* a *mače* – kvalifikovány jako poněkud zastaralé, ev. expresivní. Opomenutí spatřuje u výrazu *bek*, který zřejmě nedopatřením nebyl odsunut do slangu. V NASCS zůstává charakteristika těchto přejatých slov v podstatě zachována; jen u *gólmana* a *mače* přibývá jako kvalifikátor ještě „hovorovost“.

Ostatní přejatá slova z výše uvedených dvojic (*bulý*, *pas*, *ofsajd*, *gól*, *skóre*, *aut*, *penalta*, *servis*, *kurt*, *set*, *ge(j)m* aj.) mají vesměs v SSJČ i NASCS pouze kvalifikátor *sport.*, a stejně tak i další přejímky jako *bekhend*, *forhend*, *singl*, *debl*, *volej* (*half-volej*), *liftovat* (*liftovaný úder*), *lob*, *smeč*, *mečbol*, *setbol*, *puk*, *bodyček* aj. V NASCS přibývají ještě např. *libero*, *hattrick*, *brejk*, *brejkbol*, *power play*, *return*, *krosček* či *forčeking*. Kvalifikátor *sport.* zřejmě signalizuje, že jsou považovány za neutrální výrazy ze sportovní oblasti; protože však tyto slovníky neužívají speciální kvalifikátor pro profesionalismy, je otázka, zda všechny výrazy označené *sport.* považovat za termíny.⁴ U přejatých výrazů, které nemají český ekvivalent, nacházíme ve slovníku obvykle velmi rozsáhlé výkladové opisy:

bodyček – dovolený způsob zadržení soupeře tělem (kyčlemi nebo ramenem)

krosček – nedovolený způsob zadržení soupeře holí

lob – vrácení míče vysokým obloukem za soupeře hrajícího u sítě

smeč – útočný úder záložící v prudkém sražení míče do pole soupeře; ad.

Vnucuje se tu úvaha, zda proti superkorektním a superterminologickým, často víceslovným českým termínům (jedině ty, jako *dvorec*, *podání*, *sada*, *hra*, *postavení mimo hru*, *pokutový kop* aj., jsou používány v oficiálních pravidlech pro jednotlivé sporty), nemají běžnější, jednoslovné výrazy přejaté blíže k profesionalismům. Platit to bude asi o výrazech *icing* či *presink*, jež se ve slovnících vůbec nevyskytují (ale v našich přenosech ano). Zajímavá je kombinace kvalifikátorů *sport. publ.* – v SSJČ u výrazu *stoper*, v NASCS u výrazů *hattrick* nebo *špilmachr* – proč právě zde „publ.“? Výraz *eso*, tak běžný v tenise, se v SSJČ nevyskytuje a v NASCS je řazen do sportovního slangu; opět, proč právě tento výraz má být slangový? Nemá český jednoslovný protějšek, je to „zisk bodu přímo z podání“. Jistě by mohl patřit do širo-

⁴ V seznamu zkratk většinou rozepsáno jako „sport, sportovní“ či „výraz z oblasti sportu“; v ASSČ mimoto vysvětleno i jako „termín“. Už skutečnost, že zkratka *sport.* bývá kombinována i s kvalifikátory *publ.*, *profes.*, *slang.* však naznačuje, že autoři starších slovníků nemuseli výrazy označované jako *sport.* chápat skutečně jako termíny.

ce chápané skupiny profesionalismů. A podobně možná i *lajna* – v SSJČ *sport. slang.*, v NASCS *hovor. a slang.*

U některých oficiálních českých termínů se nevyskytuje žádný méně oficiální protějšek, např. *pásmo střední/útočné/obrané, středový kruh, pravý/levý kruh, mezikruží, trestná lavice, přímý/nepřímý volný kop, křížná střela, kop od branky; čára pomezí, středová, branková, půlící (červená), modrá, základní* aj. Protějšky nemají ani ryze české výrazy *nůžky, jesle, klička, zed'* – i když ty už působí méně oficiálně a opět by mohly inklinovat k profesionalismům. V přenosech z tenisu se stále užívá *výhoda, shoda* nebo *dvojchyba*, ačkoli anglické protějšky jsou dobře známé. Najdou se však i páry oboustranně české: *trestné střelení – nájezdy; rozhodčí – soudce/sudí; pokutové území – šestnáctka; pokutový kop – desítka/jedenáctka* (vedle výše zmíněné *penalty*). Pravidla tenisu v příslušném oddíle mluví o *elektronickém přezkoumání*, oddíl je však nadepsán „*Jestřábí oko*“ (v uvozovkách): výrazně metaforická povaha a viceslovnost by tu napovídala zařazení do slangu; ale když jde o spojení tak vžitě, že se dostalo dokonce do nadpisu oddílu v oficiálních pravidlech, nedalo by se i zde uvažovat o kategorii profesionalismů?

Zde bych ráda ocenila, že SSSJ s profesionalismy (nejen ve sportu) počítá a kvalifikátor *profes.* využívá. Pokud lze v již vydaných svazcích najít výrazy odpovídající výše uvedeným, jsou z velké části opět označeny pouze *sport.* Někde se objevuje kvalifikátor *publ.* (opět *hetrik*, dále *góľman*) nebo kombinace *sport. publ.* (*kouč, mančaft, modrá*). Ale také *sport. profes.* – u výrazů původu cizího (*antukár, debl, lajna, bek, forward, centrhalf, liftovať, blafák, brejknút*) i domácího (např. *jasle, dorážačka*). Jako *sport. slang.* je zařazena např. *delovka*. Podle mého názoru se ukazuje, že zařazování výrazů ze sportovní sféry mezi profesionalismy má své oprávnění. Autoři předchozích slovníků byli nuceni je řadit buď mezi termíny, nebo mezi slangismy, a vést mezi oběma skupinami ostrou hranici; zavedení profesionalismů tuto hranici „změkčuje“ a ujímá se výrazů, které cítíme jako přechodné. Můžeme jen uvítat, že i autoři ASSČ s profesionalismy počítají (užívají kvalifikátory *sport. profes.* a *sport. slang.*): řadí mezi ně shodně se SSSJ např. výrazy *antukář, bek, blafák, brejknout/brejkovat*.

Ještě jednou opakuji, že výrazů, které lze bez větších pochybností pokládat za slangové, se ve sledovaných internetových textech vyskytuje poměrně málo; z těch nejznámějších tu nenajdeme např. žádné *šajtle* ani *placírky*... Řada slangismů už byla zmíněna výše, přidejme ještě některé ve sportovní publicistice už pevně usazené, např. místo „brána/branka“ *svatyně*, ale i *tři tyče* (*střela šla mimo tři tyče; kotouč si nenašel cestu mezi tři tyče*); v tenise např. *kraťas* nebo *prase/prasátko*. K lexiku samotných oficiálních on-line přenosů lze ovšem připojit i pohled na slovní zásobu čtenářů-fanoušků, kteří na přenos reagují (např. v tzv. *Názorovém fóru* na serveru *Sport.cz*). Tady lze předpokládat daleko větší výskyt slangismů, ale bohužel zatím nedisponuji dostatečným objemem dat k takové analýze. Přesto jsem zachytila, že např. místo *medaile* se objevuje *placka, metál* (v SSJČ *ob. expr.*, v NASCS *hovor.*),

nebo redukované vyjádření *pojedou domů s bramborovou*; také *dával do prázdné*. Vedle oficiálního termínu *nerozhodný výsledek* máme profesionalismus *remíza* (spojovaný ve slovnících hlavně se šachovou hrou), fanoušci používají slangové *plichta*. Dále např. *naše repre* (reprezentace), *cajzli* (Češi), *rudoši* (hráči Sparty) aj. Při charakteristice slangismů bývá uváděna i aluzivnost; jako příklad vybraný z reakcí fanoušků uvedu *maloclub z kopečku Letná* (tj. Sparta; zřejmě aluze na *malotraktor* v populárním songu Jiřího Macháčka a skupiny MIG 21).

2.3 Poznámky k tvoření slov

Rozdíly mezi termíny a široce chápanými profesionalismy však mohou být založeny i slovotvorně. Někdy jde o výsledky procesů derivačních, častěji však univerbizačních (např. *standardní situace – standardka*), případně transpozičních (konverzních; srov. Bednaříková, 2009). Místo *rohový kop* stačí *roh*, místo *žlutá/červená karta* jen *dostal žlutou/červenou* (podobně jako *zlatá, stříbrná, bronzová/zlato, stříbro, bronz*); dále např. *hra rukou – ruka*; *křídelní útočník – křídlo/křídelník*; *přihrál od modré čáry – od modré*. Situačně a kontextově podmíněné jsou případy, kdy místo *vjel do středního/útočného/obránného pásma* stačí *vjel do pásma*. Výsledkem složitějšího procesu výrazové redukce, kdy už asi nelze mluvit o univerbizaci, je *vypálil z první* (tj. hned po vzhazování). *Ledová plocha* je metonymicky označována jako *led*; k tomu přistupuje neutrální *hřiště, kluziště*; v české „opeře o třech třetinách a prodloužení“ Nagano (2004, s. 22) je „ledová plocha“ personifikována do ženské postavy, která zpívá milostný duet s J. Jágrem a ten ji oslovuje poeticky *pláni ledová*.

Tvoření profesionalismů, ale i slangových výrazů prostřednictvím univerbizace využívá často typické sufixy *-ák, -ař/-ář, -ka* (resp. *-ačka, -ečka, -ička*). Takových výrazů je ve sportovním lexiku opravdu hodně; některé bychom asi už zařadili mezi termíny (*střídačka, hlavička, lapačka*), jiné mezi profesionalismy (*přesilovka*), další možná někam na „hranici“ mezi profesionalismy a slangismy, ale přechody jsou tu velmi plynulé: *pravačka/levačka, patička, narážečka, vyrážečka, dorážka/dorážečka, stahovačka, zadovka, prostrkávačka, zasekávačka, trestňák, blafák, šlapák, dloubák...* (Např. *blafák* je příznačně řazen v SSJČ do slangu, v SSSJ a ASSČ mezi profesionalismy.) Tak postupně dospíváme k celkem nepochybným slangismům, jako *gólovka, dělovka, tutovka*; výrazů, o jejichž zařazení není třeba pochybovat, však není mnoho.⁵ Shodli bychom se např. všichni na tom, zda zařadit jednoznačně mezi slangismy ona zcela běžná označení dvou obdélníků na fotbalovém hřišti, brankového a pokutového území, jako *malé/velké vápno*? Pro příslušnost k profesionalismům mluví transpozice spíše metonymického typu, pro zařazení k slangismům víceslovnost – ovšem velmi často ignorovaná: *poslal míč do vápna, přihrává před vápno,*

⁵ Slangové výrazy zapojují současní čeští dramatici jako P. Kolečko nebo D. Drábek do řeči postav hráčů ve hrách se sportovní tematikou; tam např. *bekhendovej čop, brejkne mě, staďák, hroťák, pentle* (= penalta) aj. Postava komentátora R. Záruby v Kolečkově hře *Jaromír Jágr, Kladeňák* ale mluví spisovně a používá korektní terminologii. Srov. o tom Hoffmannová – Hoffmann, 2016, s. 119.

střela uvnitř vápna/zpoza vápna, nebyli ve vápně v dostatečném počtu aj. K slovo-
tvorným zajímavostem ještě přidám kuriozitu komentovanou J. Krausem (1997), to-
tiž *minelu*; u ní autor konstatoval, že zdánlivá slovotvorná průzračnost je založena na
chybném předpokladu spojení slovního základu *min-* (od slovesa *minout*) s pseudo-
příponou *-ela*, tedy na mylné dekompozici slova. Přiřadil tomuto výrazu významy
,chybná střela, minutí, nepodařený zásah, kiks‘. V době psaní příspěvku se podle
autora tento výraz nově prosazoval; po dvaceti letech můžeme konstatovat, že se
opravdu prosadil a stále se používá.⁶

2.4 Pohyb na časové ose

Tak se dostávám k časové ose, na níž se termíny, profesionalismy a zvláště slan-
gismy pohybují. Bylo už zmíněno údajné (podle Jedličky, 1963) zastarávání výrazů
jako *mač* nebo *góľman*; naše přenosy ale ukazují, že např. *góľman* je prostředek dnes
stále živý. Nepochybně slangový charakter mají některé výrazy, které nám připadají už
značně zastaralé, v textech ale plní aktualizaci funkci (např. označení střely jako *pu-
melice*). Zcela přirozeně sem patří i germanismy, které se v češtině postupně vytrácejí
z úzu (např. *mančaft/manšaft*, *špílmachr* nebo *katr* – *půjde pykat za katr*). Naopak se
prosazují některé výrazy módní (*kouč* místo *trenér*). Z tohoto hlediska je zajímavé, že
se ve fotbalových přenosech vedle klíčového výrazu *míč* užívá velmi často i *balón*⁷ –
výraz hodnocený v SSJČ jako obecně český, v SSČ a NASCS později jako „hovoro-
vý“, v předběžném textu hesla v ASSČ jako „kolokv. Δ“, spojovaný dnes možná nej-
častěji s dětskými hrami (srov. „nafukovací balón“ v NASCS i v SSSJ).⁸ Objeví se
i *mičuda* (v SSJČ sport. slang.) a *meruna* (v SSJČ sport. slang. expr.); také u těchto
slangismů lze počítat s aktualizacím působením asi i proto, že patří do zastaralé či
zastarávající vrstvy sportovního slangu. (Zaručeně aktualizaci funkci pak plní *kulatý
předmět*.) Zajímavá je i hokejová trojice *puk* – *kotouč* – *touš*; uvedené české výkladové
slovníky mezi nimi nečiní rozdílu, klasifikují všechny jako neutrální sportovní termí-
ny, ale domnívám se, že přinejmenším u *touše* snad už došlo k určitému odsunu do
minulosti. Z. Tyl (1955) před více než šedesáti lety s ulehčením konstatoval, že podle
nových pravidel ledního hokeje lze výraz *kotouč* (český a průhledný) „pokládat za de-
finitivní“. V opeře Nagano (2004, s. 26) ovšem čeští fanoušci provolávají „*touš*“, za-
tímco američtí fandové „*phuk*“. A lze předpokládat, že s časem i hokejová *hůl* ustoupí-
la frekventované *hokejce*; ta představuje rovněž výraz terminologizovaný, v oficiál-
ních pravidlech však stále figuruje *hůl* (srov. i *hra vysokou holí* apod.).⁹

⁶ O výsledku finálového utkání Ligy mistrů v r. 2018 rozhodla mj. „fatální minela smolaře Kariuse“ (podle jednoho z on-line přenosů).

⁷ Setkáme se s ním občas i v tenise, kde jinak převládá *míč* (v oficiálních pravidlech) nebo *míček*.

⁸ Stálo by za to zjistit frekvenci obou výrazů ve sportovní publicistice (nejen v on-line přenosech).

⁹ Časová podmíněnost užívaných termínů a jejich variant souvisí např. ve fotbale i s proměnami
praktikovaných rozestavení hráčů; tak *křídlo/křidelník* může dnes zřejmě označovat i krajního záložníka
(ne pouze útočníka), úplně vymizel výraz *spojka* atd.

2.5 Aktualizace, dynamická sémantika

Jak už bylo řečeno výše, podle mého názoru jsou on-line přenosy daleko více než užíváním sportovního slangu a kolokvialismů oživovány nejrůznějšími aktualizacími vyjádřeními. Jejich typologie je široce rozprostřena od běžných frazémů a spojení, která se v tomto kontextu už spíše zautomatizovala či k tomu směřují (*vylámali si zuby na skvělém brankáři; v útočném pásmu se dlouho neohřáli; Čiliak zatím drží čisté konto; pronikl obranou soupeře jako nůž máslem; přežili klinickou smrt; pak už úřadoval Kavan; postavil se k exekuci; opět inkasovali; hledali skuliny v obraně; vykoledoval si faul; střela rozvlnila síť; branka do šatny; Strýcová je teď na koni, měla z pekla štěstí; bušila do soupeřky, přetlačila soupeřku, zatloukla krátký míč*) přes výrazy a spojení vyskytující se opakovaně (*oslovil přihrávkou Růžičku; obtočil se kolem obránce; puk doputoval až k Francouzovi; nastěhovali se do útočného pásma; velký závar před brankou; namazal kotouč Krejčímu; sjel/sjížděl si do dobré střelecké pozice; český útočník jen promáchl*) až po vyjádření skutečně neotřelá a originální:

Vyslal projektil směrem k brance, mířidla však neměl dostatečně seřízená, střela skončila mimo.

Míří do oblasti penaltového puntíku.

Do cesty se mu vložila noha Arnolda.

Nasázeli osmičku Slovincům, vynulovali Američany a ve čtvrtfinále zdemolovali Norsko.

Moravčikovi to dneska od modré pálí! (vtipný dvojsmysl)

Brankář uzmul míč ze vzduchu.

Siniaková vyslala z bekhendu nechytatelnou kouli.

Pastrňákův error znamenal velkou šanci pro Larkina.

Komentátor v přenosu zachycuje rychlý sled akcí, což nezbytně vede (nejenom u tohoto žánru, ale u veškerých sportovních přenosů) k dynamickým vyjádřením neseným především slovesy (*vlétl do pokutového území; řítíl se dopředu; vrhl se mezi belgické obránce; hnal se za míčem; pláchl z pravé strany do vápna; upaluje na střídačku; zjevil se před brankou; prodral se k hlavičce; střela prosvitěla nad bránou*), často i adverbii (*byl okamžitě dostižen; bleskově rozehráli*). Hojně se uplatňuje také sloveso *pálit* (*napálit, vypálit; propálil obránce*), přenesené sem rovněž z „bojových“ kontextů. Na dynamizaci se podílejí i přirovnání (*jako tank se prodral přes dva hráče; počínal si jako lavina*). Obrazných vyjádření založených na různých transpozičních postupech by bylo možno uvádět více: *máme tu první žluté napomenutí v zápase; poprávu si zblízka prohlédl žlutou kartu; měli plné nohy práce* aj. Na slovotvorné aluzi je založeno vyjádření *byl dnes za velkého otloukánka* (model *Ote-sánek* – jméno hrdiny známé české pohádky).

Na okraj interpretace slovní zásoby sledovaného žánru připojím ještě poznámku o užívání vidu u některých sloves. Upoutal mě příznakový výskyt vidu nedokona-

vého v případech jako *kotouč proklouzal těsně vedle tyče; z mezikruží zakončoval rychlým bekhendem; rychlý výpad tří proti dvěma zakončoval Radil; Kovář vymýšlel šikovnou prostrkávačku před Košečkinovu bránu*. Vid dokonavý (*proklouzl aj.*), který si v těchto kontextech umíme představit, zřejmě úplně nevyhovuje, protože jde o děje asi relativně ukončené, ale nezakončené definitivním či kýženým výsledkem. A mezi vidovými specifiky je třeba zmínit i opakované dvakrát prefigované sloveso *povyjet*: *Francouz si trochu povyjel; musel výrazně povyjet ze své branky*.

2.6 Prostředky identifikace hráčů a týmů

Mnozí autoři, kteří už o komunikaci ve sportovní sféře psali, si samozřejmě povšimli toho, jak při identifikaci aktérů bývají jména hráčů či klubů nahrazována automatizovanými i aktualizovanými opisy nebo zástupnými pojmenováními. I. Mašár (1981) uvádí známé výrazy jako *belasí, klokani, vojaci*; V. Patráš a P. Odaloš (1992) zase *kanárci, oranžoví i oranjes, rudí ďáblové, squadra azzura, hráči Albionu, fotbalisté zpod Vesuvu, maradonovci, beckenbauerovci aj.* Označováním sportovních klubů se speciálně zabývala I. Kolářová (2000), která věnovala pozornost mj. variantám *Sigma Olomouc, olomoucká Sigma, Sigma* či pouze *Olomouc* a rovněž tomu, jak jsou dnes názvy klubů nebo sportovních týmů neustále aktualizovány prostřednictvím jmen měnících se sponzorů. S. Mislovičová (1994) se zase zaměřila na subjekty jednotlivých hráčů, kteří mohou být označeni jménem, přezdívkou, číslem, pozicí v týmu (*český brankář*) nebo někdy jen názvem týmu, do něhož patří. I v on-line přenosech se samozřejmě setkáváme s hojným využíváním těchto možností: místo *Červenka – český kapitán; Šulák – český urostlý bek; Butcher – obránce New Jersey; Řepík – odchovanec pražské Sparty; Nečas – mladý útočník; Kane – kapitán Američanů* nebo *lídr Chicaga* nebo *americká superstar; Benzema – francouzský forward; Salah – egyptský zázrak* nebo *egyptský křídelník; Cengit Ünder – malý Turek*. Pro názvy klubů např. *Real Madrid – Bílý balet; Liverpool – borci v rudém, Reds; ruští hokejisté – sborná; čeští hokejisté – Jandačův výběr* ad. Při tenisovém přenosu není *Kateřina Siniaková* označována pouze jménem, ale také jako *dvaadvacetiletá tenistka z Hradce Králové; mladá česká tenistka; mladší z obou soupeřek; mladší tenistka*, také jako *kudrnatá blondýnka (bekhend kudrnaté blondýnky dopadl do autu)*.

Přitom si v on-line přenosech nelze nepovšimnout, že mimořádně velké procento textových jednotek (segmentů), přiřazovaných jednotlivým akcím a událostem v zápasech, začíná *propriem*, vlastním jménem hráče nebo klubu; ve fotbale je těchto začátků méně (asi 30 %), ale v přenosech hokejových a tenisových 50 – 70 %, někdy i více. To zřejmě souvisí s bleskovým tempem střídání akcí a aktérů v hokeji; naproti tomu v tenise, kde jsou střídavě v akci pouze dva subjekty, musí být v každé jednotce určen jeden z nich. Pro čtenáře, kteří aktéry a situaci na hřišti nevidí, je jistě primárně důležité hned na začátku popisu určité akce nebo situace identifikovat nositele dění; ostatně kdybychom k procentům vyjadřujícím výskyt vlastních jmen na

začátku „minutových“ segmentů připočítali ještě výše zmíněná vyjádření opisná a zástupná, zdvihlo by se procentní zastoupení těchto identifikátorů ještě podstatně výše. Lze to asi považovat za příznačný rys výstavby těchto textů; trochu jinak vypadá mluvený komentář k televiznímu přenosu, kde často stačí i redukce na pouhá jména momentálních aktérů: *Krejčí – Pastrňák – Nečas – znovu Krejčí...*

3. ZÁVĚR

U slovní zásoby současných on-line sportovních přenosů se ve starších slovnících setkáváme s málo diferencovaným označováním téměř všech typických výrazů kvalifikátorem *sport*. Domnívám se, že u řady výrazů, zejména těch přejatých – a zejména v případě dvojic složených z českého termínu (často víceslovného) a krátkého výrazu cizího původu – je na místě uplatnit jemnější stylistickou diferenciaci; všechny výrazy zachycené v on-line přenosech nelze považovat za neutrální termíny, u mnohých by se hodilo zařazení mezi profesionalismy, jak k tomu směřují nejnovější slovníky (např. SSSJ a ASSČ). Právě kategorie profesionalismů je asi příznačná pro sledovaný hybridní žánr – střídají se tu s oficiálními termíny, prostředky slangové jsou zastoupeny minimálně. Místo nich se vyskytují hojná vyjádření aktualizující (mj. frazémy a jejich obměny) a dynamizující.

Bibliografie

- BEČKA, Josef V.: Co je slang a co není slang. In: Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23. – 26. září 1980. Ed. L. Klimeš. Plzeň: Pedagogická fakulta 1982, s. 5 – 8.
- BEDNÁŘIKOVÁ, Božena: Slovo a jeho konverze. Olomouc: Univerzita Palackého 2009. 254 s.
- BUZÁSSYOVÁ, Klára – JAROŠOVÁ, Alexandra (eds.): Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. [1. zv.]. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2006. 1134 s.
- CUŘÍN, František: Vývoj českého jazyka a dialektologie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1975. 212 s.
- ČECHOVÁ, Marie – KRČMOVÁ, Marie – MINÁŘOVÁ, Eva: Současná stylistika. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2008. 382 s.
- DANEŠ, František: Takzvané „vztažné věty nepřívlastkové“: současné názory na jejich status. In: Naše řeč, 2009, roč. 92, č. 4, s. 169 – 183.
- DUŠEK, Jaroslav – SMOLKA, Martin: Nagano (libreto). In: Nagano. Program Národního divadla. Praha 2004, s. 21 – 45.
- FAIRCLOUGH, Norman: Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press 1992. VII + 259 p.
- FILIPEC, Josef – DANEŠ, František (eds.): Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha: Academia 1978. 800 s.
- FINDRA, Ján: Profesionalizmy ako vrstva slovnej zásoby. In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica. 30. Ed. J. Mistrík. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1979, s. 69 – 76.
- FLEGL, Václav: Sportovní slang a sportovní publicistika. In: Sborník přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 24. – 27. ledna 1984. Ed. L. Klimeš. Plzeň: Pedagogická fakulta 1987, s. 206 – 218.

FLEGL, Václav: K pojetí tzv. profesionalismů. In: Sborník přednášek ze IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. února 1988. Ed. L. Klimeš. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1989, s. 69 – 77.

HAUSER, Přemysl: Nauka o slovní zásobě. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1980. 195 s.

HAVRÁNEK, Bohuslav – BĚLIČ, Jaromír – HELCL, Miloš – KRÍSTEK, Václav – JEDLIČKA, Alois – TRÁVNÍČEK, František (eds.): Slovník spisovného jazyka českého. A – M. [1. sv.]. Praha: Nakladatelství ČSAV 1960. 1312 s.

HAVRÁNEK, Bohuslav – BĚLIČ, Jaromír – HELCL, Miloš – KRÍSTEK, Václav – JEDLIČKA, Alois – TRÁVNÍČEK, František (eds.): Slovník spisovného jazyka českého. N – Q. [2. sv.]. Praha: Nakladatelství ČSAV 1964. 1192 s.

HAVRÁNEK, Bohuslav – BĚLIČ, Jaromír – HELCL, Miloš – JEDLIČKA, Alois (eds.): Slovník spisovného jazyka českého. R – U. [3. sv.]. Praha: Nakladatelství ČSAV 1966. 1080 s.

HAVRÁNEK, Bohuslav – BĚLIČ, Jaromír – HELCL, Miloš – JEDLIČKA, Alois (eds.): Slovník spisovného jazyka českého. V – Ž. Doplnky a opravy. [4. sv.]. Praha: Nakladatelství ČSAV 1971. 1011 + XX s.

HOFFMANNOVÁ, Jana: On-line sportovní přenosy jako hybridní žánr. In: Jazyk a kultura, 2018, roč. 9, č. 35, s. 29 – 38.

HOFFMANNOVÁ, Jana – HOFFMANN, Bohuslav: Sportovní tematika v současném českém dramatickém umění. In: Přednášky z 59. běhu Letní školy slovanských studií. Eds. M. Hrdlička – J. Hasil. Praha: Filozofická fakulta UK 2016, s. 115 – 132.

HOCHÉL, Branislav: Čo je slang. Slang a iné nespisovné vrstvy jazyka. In: Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23. – 26. září 1980. Ed. L. Klimeš. Plzeň: Pedagogická fakulta 1982, s. 9 – 27.

HUBÁČEK, Jaroslav: O českých slanzích. Ostrava: Profil 1979. 170 s.

HUBÁČEK, Jaroslav: Malý slovník českých slangů. Ostrava: Profil 1988. 189 s.

HUBÁČEK, Jaroslav: Výběrový slovník českých slangů. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, č. 146/2003. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity 2003. 250 s.

HUGO, Jan et al.: Slovník nespisovné češtiny. Praha: Maxdorf 2006. 460 s.

CHOVANEK, Jan: Competitive verbal interaction in online minute-by-minute match reports. In: Brno Studies in English, 2006, Vol. 32, No 1, pp. 23 – 35.

CHOVANEK, Jan: Enacting an imaginary community: Infotainment in online minute-by-minute sports commentaries. In: The Linguistics of Football. Eds. E. Lavric – G. Pisek – A. Skinner – W. Stadler. Tübingen: Gunter Narr Verlag 2008, pp. 255 – 268.

CHOVANEK, Jan: "Call Doc Singh!" Textual structure and making sense of live text sports commentaries. In: Cohesion and Coherence in Spoken and Written Discourse. Eds. O. Dontcheva-Navrátilová – R. Povolná. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing 2009a, pp. 124 – 137.

CHOVANEK, Jan: Simulation of spoken interaction in written online media texts. In: Brno Studies in English 2009b, Vol. 35, No 2, pp. 109 – 128.

CHOVANEK, Jan: Chatová diskuze jako součást internetové sportovní publicistiky. In: Varia 17. Zborník materiálů z 17. kolokvia mladých jazykovedcov. Ed. V. Kováčová. Ružomberok: Katolícka univerzita 2010, s. 172 – 182.

IREINOVÁ, Helena: Online žurnalistika a zpravodajské servery v ČR. Diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta MU 2009. 128 s.

JAROŠOVÁ, Alexandra (ed.): Slovník současného slovenského jazyka. M – N. [3. zv.]. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2011. 1100 s.

JAROŠOVÁ, Alexandra – BUZÁSSYOVÁ, Klára (eds.): Slovník současného slovenského jazyka. H – L. [2. zv.]. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2011. 1088 s.

JEDLIČKA, Alois: K stylovému rozvrstvení dnešní spisovné češtiny. In: Jazykovedné štúdie VII. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1963, s. 133 – 142.

JEDLIČKA, Alois – FORMÁNKOVÁ, Věra – REJMÁNKOVÁ, Miloslava: Základy české stylistiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1970. 224 s.

JISL, Vladislav: Žurnalistika. Novinové druhy. Praha: Svaz československých novinářů 1966. 149 s.

KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana: Nový encyklopedický slovník češtiny. A – M, N – Ž. [1., 2. sv.]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2016. 2184 s.

KLINCKOVÁ, Jana: Profesionalizmy ako špecifická vrstva lexikálnych prostriedkov. In: Slovenská reč, 1990, roč. 55, č. 6, s. 327 – 334.

KOCHOVÁ, Pavla – OPAVSKÁ, Zdeňka (eds.): Kapitoly z koncepcie Akademického slovníku současné češtiny. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2016. 240 s.

KOLÁŘOVÁ, Ivana: Proč někdy hraje Sigma Olomouc či olomoucká Sigma, a jindy Olomouc? (Názvy sportovních celků ve zpravodajských textech denního tisku, rozhlasu a televize.). In: Čeština doma a ve světě, 2000, roč. 8, č. 3, s. 185 – 188.

KRÁLOVÁ, Adéla: Sportovní slang. Bakalářská práce. Praha: Pedagogická fakulta UK 2012. 116 s.

KRAUS, Jiří: Minela. In: Naše řeč, 1997, roč. 80, č. 3, s. 158 – 159.

KRAUS, Jiří et al.: Nový akademický slovník cizích slov. A – Ž. Praha: Academia 2005. 880 s.

KŘÍSTEK, Václav: Poznámky k sportovním názvům cizího původu. In: Naše řeč, 1971, roč. 54, č. 2, s. 87 – 93.

LAVRIC, Eva – PISEK, Gerhard – SKINNER, Andrew – STADLER, Wolfgang (eds.): The Linguistics of Football. Tübingen: Gunter Narr Verlag 2008. 418 p.

MASÁR, Ivan: Niektoré črty jazyka a štýlu športovej publicistiky. In: Kultúra slova, 1981, roč. 15, č. 3, s. 69 – 79.

MASÁR, Ivan: Termín a jeho neterminologické náprotivky v športovej publicistike. In: Kultúra slova, 1982, roč. 16, č. 8, s. 268 – 271.

MERGEŠ, Jozef: Textové stereotypy komentátorského prejavu v priamych televíznych prenosoch z futbalu. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2016. 176 s.

MERGEŠ, Jozef: Jazyk mediálneho športu ako odraz jeho vlastností. In: Jazyk a kultúra, 2017, roč. 8, č. 31 – 32, s. 95 – 102.

MINÁŘOVÁ, Eva: Slang ve sportovní publicistice. In: Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7. – 9. února 1995. Sborník pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Ed. L. Klimeš. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity 1995, s. 123 – 127.

MISLOVIČOVÁ, Sibyla: Osobitosti jazyka športových redaktorov. In: Varia 2. Materiály z II. kolokvia mladých jazykovedcov (Modra-Piesok 26. – 27. októbra 1992). Eds. M. Nábělková – P. Odaloš. Bratislava – Banská Bystrica: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV – Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela 1993, s. 96 – 102.

MISLOVIČOVÁ, Sibyla: Špecifiká športových komentátorov v televízii. In: Varia 3. Materiály z III. kolokvia mladých jazykovedcov (Modra-Piesok 2. – 3. decembra 1993). Eds. M. Nábělková – P. Odaloš. Bratislava – Banská Bystrica: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV – Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela 1994, s. 89 – 95.

MISTRÍK, Jozef: Žánre vecnej literatúry. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1975. 216 s.

MISTRÍK, Jozef: Štylistika slovenského jazyka. 2. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1977. 444 s.

MLACEK, Jozef: Z terminologických a štylistických otázok športových textov. In: Kultúra slova, 1981, roč. 15, č. 10, s. 333 – 339.

MLČOCH, Miloš: Slangové výrazy a termíny v tradičných a moderných sportovních odvetviach. In: Slang a argot. Sborník přednášek z VIII. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26. – 27. února 2008. Ed. H. Chýlová. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity 2008, s. 44 – 48.

ODALOŠ, Pavol: Futbal verzus sociolekt. In: Sborník přednášek z VI. konference o slangu a argotu v Plzni 15. – 16. září 1998. Ed. L. Klimeš. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU 1998, s. 60 – 64.

ORGOŇOVÁ, Oľga: Profesionalizmy teoreticky aj prakticky. In: Slovo v slovníku. Aspekty lexikálnej sémantiky – gramatika – štylistika (pragmatika). Na počesť Alexandry Jarošovej. Eds. K. Buzássyová – B. Chocholová – N. Janočková. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2012, s. 140 – 147.

PATRÁŠ, Vladimír – ODALOŠ, Pavol: Jazyková mozaika futbalových majstrovstiev sveta 1990 v Taliansku. In: Varia 1. Materiály z Kolokvia mladých jazykovedcov (Modra-Piesok 21. – 22. októbra 1991). Eds. M. Nábělková – M. Šimková. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV 1992, s. 102 – 108.

PÉREZ-SABATER, Carmen – PEÑA-MARTÍNEZ, Gemma – TURNEY, Ed – MONTERO-FLETA, Begoña: A spoken genre gets written. Online football commentaries in English, French, and Spanish. *Written Communication*, 2008, Vol. 25, No 2, pp. 235 – 261.

SLANČOVÁ, Daniela – SLANČOVÁ, Terézia: Reč pohybu, autority a súdržnosti: pragmatická analýza trénerského komunikačného registra v komunikácii s hráčmi kolektívnych loptových hier staršieho školského veku. Prešov: Fakulta športu Prešovskej univerzity v Prešove 2014. 284 s.

STRABERGER, Richard: K jednomu typu nepravých vedľajších vät vztažných. In: Naše řeč, 2007, roč. 90, č. 5, s. 247 – 257.

SUDA, Zdeněk: K fotbalovému slangu v současné publicistice. In: Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7. – 9. února 1995. Ed. L. Klimeš. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity 1995, s. 129 – 133.

SUK, Jaroslav: Několik slangových slovníků. Praha: Inverze 1993. 137 s.

TERČOVÁ, Marie: Příspěvek ke sledování sportovního slangu. In: Sborník přednášek ze IV. konference o slangu a argotu v Plzni 9. – 12. února 1988. Ed. L. Klimeš. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1989, s. 245 – 254.

TICHÁ, Zdeňka – SKOPEC, Luboš: Tři slangové slovníky. Praha: Karolinum 2001. 157 s.

TYL, Zdeněk: Puk, touš, kotouč. In: Jazykový koutek Československého rozhlasu. 2. výběr. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1955, s. 120 – 122.

VONDRÁČEK, Miloslav: Funkční diferenciacie slangu a sportovní mluvy. In: Sborník přednášek z VII. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 24. – 25. září 2003. Ed. H. Chýlová. Plzeň: Pedagogická fakulta Západočeské univerzity 2005, s. 17 – 19.